List 1. **NOVICE** Tečaj XXVIII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 5. januarja 1870.

Gospodarske stvari.

Naprej s predivstvom!

Govoril Rihard Dolenec v občnem zboru družbe kmetijske kranjske.

Gotovo je vsacemu kmetovalcu znano, da je nekdaj naša dežela toliko lanú in konopelj pridelovala in izdelovala, da je slovela kakor prva onih dežel v Avstriji, ki predivstvo gojijo.

Starejšim je to znano iz lastnega življenja, mlajši verjamemo resničnim besedam starejših in črkam kmetijske štatistike preteklega časa, ktere nam pričajo, da se ni le pridelovalo za domačijo potrebno platno, marveč da se je velik del njenega pridelka tudi izvaževal v druge dežele. Kranjsko platno bilo je eden poglavitnih faktorjev tadajne deželne kupčije.

Dandanes tega več ne najdemo; v mnozih krajih se je predivstvo popolnoma opustilo, po druzih se kmetovalec le še toliko ž njim vkvarja, da potrebi domači vstreza. Akoravno se sèm ter tjè še kak grošiček vloví, vendar se to sè nekdanjo slavno kupčijo primerjati ne sme.

Vzroke izvedeti, kteri so propada predivstva našega krivi, imeli smo že priliko ob času, ko so o njih „Novice" pisale; naj jih vendar v kratkem ponovim, kajti na-nje se opira moj nasvet o povzdigi našega predivstva.

Prvi in poglavitni vzrok gotovo je ta, da se je začelo z vpeljano železnico mnogo tujega blaga vvaževati v naše dežele. To blago bilo je, če tudi ne zmerom boljše, vendar cenejše kakor domače, kajti drugačna je cena enega in istega blaga, ako se ga v veliki množini s pomočjo strojev (mašin) izdela, ali da se ga pridela le malo z rokami.

Drugi vzrok propada domačega predivstva je ta, da že tudi na kmetih sploh hrepenijo po tanjših, módi vstrežljivih platnih, ktera se le iz lakna žlahnega lanú in po pravilih umnega izdelovanja doseči dajo.

Za tretji vzrok sme se konečno vpeljava bombaža navêsti, ki je zeló spodrinil platno.

To so po moji misli tisti vzroki, kterim bi se moralo v namen povzdige našega predivstva z vsemi sredstvi nasproti delati, in to se tem lože zgodi, ker so vsi v taki zvezi med sabo, da se lahko vsem ob enem — se vé da indirektno — nasprotuje; kajti vsa povzdiga se vrtí okoli kratkih besedí: „prav veliko in prav dobrega prediva pridelati".

Da se dobro predivo dobí, je pa pred vsem treba izvrstnega semena, kajti med lanom in lanom je ravno tako velik razloček, kakor med različnimi vrstami vseh druzih rastlin. Domači zimski kakor tudi letni lan je tako ostrega in debelega lakna, da se nikakor od njega ne dá dosti dobrega pričakovati. Na Moravskem mi je nek predivec naravnost rekel, „da ne vé, je li poslano mu kranjsko predivo lanéno ali pa konopneno."

Iz tega se razvidi, da je pred vsem nam neobhodno potrebno seme od ličnega ruskega in holandskega lanú. Najlože bi pa gospodarji do tega semena prišli, ako bi slavna kmetijska družba sama naročbo v roko vzela. *) Obrnila naj bi se v tem obziru lahko na firmo „Eichborn & Comp. v Braslavi"; poštenje te trgovske hiše se mi je občno hvalilo.

Z dobrim semenom pa še ni vse storjeno. Kmetovalec potrebuje tudi še nauka za pravo pripravljanje zemljišč, pravo dalje kmetijsko obdelovanje; to ni nič manj važno kakor dobro seme. V tej zadevi bi bila zopet sl. kmetijski družbi častna naloga, poskrbeti, da bi se jako potrebna, predivstvu hasljiva knjiga med kmetovalce razdelila, in da bi se tudi izveden popotni učenik med-nje poslal, kteri bi bil v stanu, ljudém vse s prstom pokazati, kar bukvice učijo.

S tem bi bilo zeló vse storjeno, kar se dá za dosego dobrega lanú in prediva storiti. Razen dobrote omenil sem pa tudi, da ima množina zeló velik vpliv na povzdigo. V današnjih okoliščinah ni kmetovalcu skoro mogoče, velik prostor z lanom obsejati, ako bi se mu dalo tudi najizvrstnejše seme, kajti recimo, da je pridelek brez pregreška, vendar — na ptuje voziti predivo se posameznemu gospodarju gotovo splačalo ne bode. Al mnogo kmetovalcev pa je tudi, ki niso v stanu, lanú v veči meri izdelovati, bodi-si zavoljo pomanjkanja denarja, orodja, ljudí, časa itd.

Jasno je toraj, da je treba tudi za lahek prodaj skrbeti.

Da se pripomore vsemu temu, naj bi se kmet le s pridelovanjem kar le mogoče žlahnega stebla ukvarjal. On naj bi o pravem času lan poruval, ga posušil, glavic oprostil, in tako pripravljena stebla v izdelalnice prodal, ki naj bi se na delnice osnovale, ali pa po posamnih lastnikih. Izdelalnice bi še le stebla godile in popolnoma izdelale, kar bi nam do koncentrirane predivne kupčije pomagalo, namesto sedanje razkosane.

S tem pa ni rečeno, da bi kmetovalec domá prav nič izdelavati ne smel, marveč jako je želeti, da bi si zraven še vsak za lastno potrebo preskrbel, kar je le mogoče.

Po tej poti, mislim, bi se dalo predivstvo v najkrajšem času in z najboljšim vspehom povzdigniti. Dobiček je kmetovalcu, kakor tudi izdelalnicam gotov. Na tanko se sicer čisti dobiček kmetovalcu ne dá

☞ Kdor želí ruskega ali holandskega lanú za spomladansko setev, naj se kmalu oglasí pri odboru kmetijske družbe v Ljubljani in naj o pismu pové, koliko ga želí. Odbor ga bode potem več skupaj naročil in stroški vožnine bodo manjši.

povedati, ker je odvisen od težave obdelovanja, od veče ali manjše dnine, od obilnosti ali pomanjkanja gnoja itd., to vse so reči, ki niso v dveh krajih enake.

Čisti dohodek si more toraj vsak kmetovalec za se po danih okoliščinah izračuniti. Nečisti dohodek pa lahko precej prevdarimo. Recimo, da se pridela na oralu (johu) do 25 centov suhih stebel; to se lahko doseže; in ta bi se v izdelalnico po 2 gold. in pol prodala; to znese 62 goldinarjev. Dalje se sme še kakih 5 vaganov ali 10 mernikov semena po 6 gold. v račun djati, to zopet 30 gold. znese; toraj znaša celi nečisti dohodek 92 goldinarjev od enega orala. Opaziti pa moram, da je mogoče tudi 30 centov stebel na oralu pridelati, in se vé da toliko več tudi semena, in da se odlična stebla tudi po 3 gold. lahko plačajo.

Čisti dohodek izdelalnic se pa še manj dá na tanko izračuniti, vendar se hočem držati številek, ktere sem si v neki na delnice osnovani izdelalnici na Šlezkem napisal, in reči, da bi znal cent dovršenega prediva kakih 16 gold. stati. Predilnice na Moravskem pa plačujejo lepo in dobro predivo po 20 do 40 gold. cent in še više. Res je, da vožnja prediva v tuje dežele stane dosti denarja; al dokler se ne ustanové v deželi sami predilnice, treba je že pri tem ostati.

Osnovanje predivnih delalnic po deželi je toraj tretje sredstvo, po mojem mnenji neobhodno potrebno sredstvo za povzdigo našega predivstva. Velika važnost tega sredstva me opravičuje, ako ga slav. družbi prav živo v podporo priporočam.

Ponavljam konečno še enkrat vse tri predloge: 1) Sl. kmetijska družba naj si izvirnega ruskega in holandskega semena naročí, 2) naj se predivstvu potrebne bukvice in popotni učitelji med kmete razpošljejo, 3) naj sl. društvo osnovanje izdelalnic po mogočosti podpira.

O mlekarstvu in sirarstvu

s posebnim ozirom na razne razmere.

Govoril v deželni goriški dvorani 6. decembra 1869. l. učitelj kmetijstva Fr. Povše. *)

Častna naloga mi je došla, da stopim na javni oder govorstva tukaj v Gorici sè slovensko besedo.

Izvolil sem si govoriti o mlekarstvu in sirarstvu.

Ker pa bodem govoril o mleku in posebno o izdelovanji mleka v maslo in sir, zato se mi zdi primerno, da najprej nekoliko preiskujemo mleko, to je, njega obstojne dele.

Mleko obstaja iz mlečne vode (Milchwasser), v kteri so mlečne obličice ali kroglice (Milchkügelchen) specifično bolj lahke od mlečne vode; one se toraj lahko zberejo na vrhu, in to zbirko imenujemo smetano; v smetani toraj je posebno veliko mlečnih obličic. Te mlečne obličice imajo v sebi maselnino (Butyrin), ktero obdaja kožica (Hülle), ki je sirnina (Casein). Mlečna voda ima v sebi že raztopljeno sirnino, mlečni sladkor, neorganične solí in izlečke (Extraktivstoffe). Ako stojí mleko delj časa na zraku, spremeni se mlečni sladkor v mlečno kislino (Milchsäure), ktera s pomočjo gorkote storí to, da se mleko zagrize.

Kader smetano medemo, raztrgamo toraj kožice, ktere obdajajo maselnino in ona se zbira pri primerni gorkoti v veče kupe. Pri napravi smetane moramo paziti, da mleko ima primerno gorkoto, kajti če je gorkota prevelika, se mleko prehitro strdi in skisa in maselnina ne more kviško; v prenizki gorkoti pa zastane maslo v mleku in ne more do čistega iti na vrh.

V sirovem maslu (putru) toraj je maselnina, potem nekoliko sirnine in pa voda; v dobrem sirovem maslu je še vedno 16 do 20 odstotkov vode. Sirnina, ktera je ostala še v sirovem maslu, dela to, da je maslo okusno; al ravno ona je sčasoma kriva, da postane maslo žaltavo.

Prav tako, kakor se v posodi loči mast na vrh iz mleka, tako se tudi že v vimenu enako godí; skušnje kažejo, da zadnji del, tedaj z vrha vimena pomolzenega mleka je najmastneji. Skušnje pa tudi spričujejo, da mleko, ktero je prav dolgo časa v vimenu ostalo, ni več tako mastno; ono zgubiva mast, iz tega vzroka se toraj priporoča trikratna vsakdanja molža. Poglavitno je pa, da se izmolzuje popolnoma, prav do zadnjega kančeka, ker vrh tega, da je vedno zadnji del pomolzenega mleka najmastnejši, je še to, da zastalo mleko vime vname in nastane tako imenovani „ovčeč“ ali „sajovec“ na vimenu. Nemarnost pri molži je velikokrat kriva ovčica, kterega neumni ljudjé iščejo v copernici ali hudobni sosedini.

Na podlagi teh opomb bomo zdaj dalje govorili o mleku.

Kakor pri vsaki stvari, pri vsakem gospodarstvu, tako je tudi pri živinoreji poglavitna reč to, da moremo pridelke, to je, mleko dobro spečati. Pri mleku dosežemo to, da mleko prodamo, ako je priložnost, na pr. v mesta in trge, kjer biva mnogo ljudí, kteri vsaki dan potrebujejo veliko mleka za živež. Po tej poti prodati mleko, gotovo je najkrajša pot in najboljša.

Večini mlekarjev pa ni mogoče po tej poti spečati svoje mleko, in tem toraj treba, da mleko podelajo v maslo ali sir. Ravno v tacih krajih, kjer je reja goveje živine ali pa ovác domá, mora se skrbeti za to, da se povzdigne mlekarstvo in sirarstvo v velik prid deželanom tacih okrajev, in nadjam se tudi, da vam bode mar posluževati se mojih podukov in dobrohotečih svetov, zagotovljaje vas, da bode mi vedno jako ljubo, pospeševati vašo živinorejo, oziroma vaše mlekarstvo in sirarstvo.

Pri vseh opravilih mlekarstva priporočam najprvo snažnost, čedne in pripravne posode.

Ako pošiljamo mleko prav daleč, potrebno je, da poleti mleko za tako daljno pot pripravno storimo. Za to delo je prav koristna ona dobra naprava, ktera se imenuje hladilnica za mleko (Milchkühl-Apparat), ktera ni druzega, ko štirivoglati zaboj (kišta), v kterem ležé bakrene (kufrene) znotraj pocinjene kljukasto-zvite cevi. Zaboj ta je napolnjen z mrzlo vodo, ktera od spodej vedno doteka, od zgorej pa odteka; da je voda bolj mrzla, dodene se nekoliko leda. Po cevih pa se razteka mleko, ktero se po tem takem ohladí na 6 stopinj gorkote (po Reomirjevem gorkomeru); to naredí mleko pripravno za daljne poti tudi v veliki vročini.

Naj omenim pri tej priliki veliko kmetijo v ogerskem Starem gradu nadvojvode Albrehta, ktera je od Beča celih 32 ur daleč, in vendar vsaki dan več sto bokalov mleka v oddaljeni Beč (Dunaj) pošilja po železnici. Ondi ga najpred ohladijo v ravno omenjenih hladilnicah, a potem ga v lesene sodčeke nalijejo in po železnici pošiljajo v Beč. To pa omenjam le v dokaz temu, da je tudi bolj oddaljenim posestnikom mogoče mleko v mesto pošiljati, ako jim je pri rokah železnica, po kteri hitro in tudi prav po nizki ceni mleko lahko pošiljajo v mesta. *) (Dal. prih.)

---

*) Častitemu gosp. govorniku se lepo zahvalujemo, da je „Novicam“ poslal tehtni svoj govor, o kterem smo slišali, da je bil z veliko pohvalo sprejet od obilo zbranih poslušalcev.

Vred.

*) Gorenci! to bo kaj za vas, kadar dobimo železnico gorensko!

Vred.

Nove ces. postave in ukazi.

* *Postava, ktera davka oprostuje novo zidane, prezidane in dozidane hiše za 15 ali 12 let*, veljá tudi še za leto 1870. in 1871.

* *Davki* se bojo za prve kvatre tega leta, to je, do konca sušca (marca) meseca pobirali po dozdanji razmeri. Kolikošni bodo pozneje, pokazalo se bo potem, ko bode državni zbor proračun dohodkov in stroškov za letošnje leto v pretres vzel, ki ga mu je minister denarstva že predložil in v kterem so stroški šteti na 320 milijonov in 674.136 gold., dohodki pa na 317 milijonov in 65.824 gold., po takem bi konec leta zmanjkalo le 3 milij., ker minister šteje v dohodke tudi oni znesek, ki se bode skupil za prodana državna posestva. Ako se to ne šteje za dohodek (ker tudi v resnici dohodek ni, ako posestnik prodá svoje posestvo), primanjkava znaša čez 21 milijonov, in pri vsem tem še niso všteti tisti milijoni, ki jih je požrl boj v Dalmaciji. Primanjkava (deficit) bode tedaj vsa drugačna, kakor zdaj na papirji stojí.

* *Desetice sreberne* stare, to je, kovane leta 1848. in 1849. se ne jemljejo več pri cesarskih davkarskih in drugih javnih blagajnicah (kasah); — do 31. sušca tekočega leta pa se še jemljejo za plačilo ali zaméno pri glavnih cesarskih deželnih blagajnicah. Kader ta čas preteče, to je, od 1. aprila naprej se bojo jemale samo pri državni blagajnici na Dunaji. To veljá tudi od papirnatih desetic.

Politične stvari.

Testament leta 1869.

Kadar kdo umrje, praša se po njegovem testamentu, kaj da je zapustil, in prašajo po tem ne le dediči njegovi, temuč tudi drugi radovedni ljudjé.

Leto 1869. je zamrlo, in vsi, od kterih je rajnke zahtevalo, da so ga živili z blagom in krvjo svojo, pravico imajo, da pogledajo v njegov testament in vidijo, kaj jim je zapustilo.

Leto 1869. je bilo leto mirú, kajti noben vnanji sovražnik ni nas nadlegoval. In vendar leto ni bilo rodovitno živo potrebnih prenaredeb, ki bi bile pomirile nezadovoljne narode in ki bi bile zadušile prepir in neslogo. Narodna ravnopravnost — glavni temelj prave svobode v Avstriji — še kalí ni môgla poganjati to leto, kajti ministerstvo je §. 19. državljanskih osnovnih pravíc le prerado sukalo na korist nemškemu narodu in zagrizenost nemškutarska je pravično zahtevanje Slovanov odbijala s tem, da jih je razglašala za „sovražnike omike“ in za „izdajalce države“. Razpor in nezadovoljstvo narodno je tedaj preočitna zapuščina leta 1869.

Poglejmo v šolstvo. Načelo brezverskih šol nikakor ni cepič, ki bi se mogel cepiti na deblo avstrijskih šol; zato ne vidimo nobenega napredka v šolstvu vkljub novim nadzornikom, marveč se je bati, da čedalje bolj bodo hirale ljudske šole.

Kako se je žalila verska čut mnozih narodov, kažejo časniki judovski s podobami in brez podob, kterim je brez ugovora državnih pravdnikov bilo pripuščeno norčevati se z običaji katoliškimi in duhovnimi osebami.

Tudi v materijalnih obzirih ni rajnko leto bilo ugodno obrtništvu in kupčijstvu; mnogo velikih kupčijskih hiš je na kant prišlo, — koliko pa zemljišnih gospodarjev, to so razglaševali uradni časniki vsaki dan. Vrtoglavnim špekulacijam bila so široka vrata odprta, banke so iz tal lezle kakor gobe v močvirnem vremenu, al revno le hirajo ali popolnoma konec jemljejo. Solníne v Velički so nepopisljivo škodo trpele in vsekale državi hudo rano, ki še do danes ni zaceljena; velika ladija „Radecky“ je nesrečni konec vzela. In če pogledamo v Dalmacijo, vidimo cele vasí v razvalinah, polje in oljke pokončane, mnogo ljudstva na beraški palici, veliko krví na strani vojakov in upornikov prelite, državi veliko milijonov potrošenih — in vse to zakaj? Zato ker vlada ni imela v Dalmaciji uradnikov, kteri bi bili lahko z lepo to storili, kar sta Franz in Wagner sè silo hotela.

In kako je bilo z deželnimi zbori in državnim zborom? Stoli deželnih slovanskih poslancev v zboru praškem in brnskem so prazni stali, v gališkem zboru vladala je velika nezadovoljnost, štajarski zbor so razžaljeni slovenski poslanci zapustili, tirolski in kranjski zbor pa je vlada zaprla, predno sta ta zbora izrekla svoje upravičene pritožbe.

Državni zbor na Dunaji je bil do 15. maja skupaj in vkljub navdušene hvalne pesmi, ki mu jo je pel predsednik Kaisersfeld o binkoštih, razšel se je zeló nevoljen. — Začel se je spet 13. decembra — s čudno demonstracijo dunajskih delalcev.

In kako je preteklo leto zapustilo dunajsko ministerstvo? Razcepljeno na dva kampa — tam 5, tukaj 3. Navskriž mislitega ministerstva celi čas njegovega obstoja nikoli niso bile skrivnost — al prav očiten razpor pred vsem svetom se je pokazal zadnji mesec rajncega leta. Kdor bere staro „Presse“, ki je v službi Beustovi in Taafeovi, in pa novo „Presse“, ki je služabnica dr. Giskri in Hrbstu, lasje mu morajo po konci stati, ko vidi, kako ena stranka psuje drugo, prav kakor je to navada surovih časnikarjev med seboj. Kaj tacega ni še doživela uboga Avstrija, kar izkuša ravno zdaj pod tako imenovanim „purgarskim ministerstvom“. In ker vidijo časnikarski „maliči“, da velika božanstva stare in nove „Presse“ se tako kampljajo, ni čuda, da tudi oni piskajo na tako pišal. Poglejte le ljubljanski „Tagblatt“, kako je unidan v blato gazil Beusta, pred kterim so Tagblattovci in vsi liberalci še pred letom na trebuhu ležali in ga pozdravljali za „Morgenstern Oesterreichs“ (zgodnjo danico avstrijsko)!

Ako se gori na visokem odru tako godí, kakošno more zaupanje biti doli? Povsod razpor, povsod nesloga!

Poglejmo zdaj še v ječe, in videli bomo mnogo vrednikov vzlasti slovanskih časnikov in tudi duhovnov obsojenih, ki so se pregrešili s tem, da se njihovi časniki ali besede njihove niso strinjale s sedanjimi postavami.

Še na več straní bi lahko preiskavali zapuščino lanskega leta, al že ta, ki pred nami leží, po kratki zgodovini njegovi posneta, naj zadostuje, da na gomili umrlega leta rečemo: žalostna je zapuščina leta 1869 — dajte pravico in svobodo vsacemu narodu, — namesti decemberske ustave dajte drugačno, vsem narodom ugodno. In kakor je konec leta 1859. pokopan bil Bachov absolutizem, tako naj konec l. 1869. slovó dá parlamentaričnemu absolutizmu. Tudi avstrijskim Slovanom gré ustava in ustavno življenje čez vse, in še bolj kakor Nemcem, kajti demokratični živelj je veliko bolj Slovanu prirojen kakor Nemcu, al v Avstriji mora enkrat konec biti temu, da bi pod farizejsko pretvezo nemške „omike“ se nenemškim narodom kratila ravnopravnost národna. Če vam Fischhof ni tega dosti jasno dokazal, udaril vas je Bog sè slepoto, po kteri tirate Avstrijo v propad! Vsi narodi avstrijski hočejo na svojih nogah stati, a ne na bergljah nemščine in magjarščine.

*

Národne stvarí.

O pregovorih in prilikah

sosebno slovenskih.

Spisal profesor Viljem Urbas.*)

Sedaj ko smo se nekoliko seznanili s sorodniki pregovorov in prilik, hočemo zopet k temi se vrniti in je bolj na drobno pretresati. Ako kdo vpraša, kakošna da je oblika pregovorov, in kako se obnašajo, odgovorí se mu: *kratko pa dobro*,
z malo besedami vendar veliko izrekujejo, polni so globokih in bistrih misli in

kamor pregovor zadene, ne izgreši za en las.

Zaslužijo toraj, da se od vseh strani dobro ogledujejo. — Ko bi na pr. vsak bolje premislil, da

krí ni voda,

obvarovalo bi nas to marsikake napake, mnogoterih krivic, sosebno pa marsikterih bojev, in ne rabili bi tega pregovora le v zagovarjanje svojih strastí.

Časih je celó kake posebne znanosti treba, da to ali to priliko prav razumemo. Mnogokrat na pr. se sliši:

Nič je dobro za očí

in večidel menijo ljudjé, da tedaj ni zdravnika ne zdravila za bolne očí. Kdor zdravniku ne zaúpa, naj si raje misli: nič je dobro v bolezni; druge pa moramo opomniti, da se je ta rek iz nemščine k nam prikradel, da nekteri nemški kemikarji žeplenokislo cinkovo okislino ($Zn\ O + SO_3$) *beli nič* imenujejo in da je ravno ta okislina poglavitniše zdravilo za bolne očí. One besede so tedaj dvoumne in bistroumnost je je porodila.

Podobni so pregovori in prilike večkrat znamenjem in podobšinam, kakoršnih je nekdaj ne le vsako mesto, ampak po nekterih mestih tudi skoraj vsaka hiša imela; kar se je teh obrazov še ohranilo, zanimivi ostanki so nam stare ljudske bistroumnosti:

Kolikor krajev toliko običajev.

Pregovori in prilike niso namreč le učitelji lepega obnašanja, obrazarji so tudi šeg in navad; eni so nam bolj pravila za življenje, drugi bolj slike človeškega djanja. Najemljejo si pa barv in slik, glasov in oblik, kjerkoli jih kaj najdejo priličnih svojemu namenu, ugodnih svojej volji: bodi-si iz poganstva, bodi-si iz judovstva ali krščanstva; sedaj z oltarja, sedaj s trga, sedaj z lastnega ognjišča.

Vrh tega krstijo pregovori in prilike vsako reč, kakor se jej spodobi; prebrisano, časi celó prešerno izrekajo, kaka da je, — ostro in brez ovinkov, kaka naj bi bila. Ta dvojna namera, upodobovati svet, kakoršen je, in kazati, kakošen bi imel biti — ta dvojni namen, pravi Herman Šade, razdeljuje mi prebogati zaklad v dve mogočni gruči. Zdi se mi, da v prvem pomenu se prilika najživahniše giblje, najhuje maha in najbritkeje zadeva; pregovori, ki jih prištevamo drugemu krdelu, niso tako izbrušeni in olikani.

V tem obziru, Bogu bodi potoženo! je pač mnogo prilik s časom premenilo se v pregovore in toraj marsiktera slika je pravilo postala. Za izgled hočem tù navesti le eno priliko, priložiti jej pa razklado Kérteja, da bi je tako ne zadel!

Kérte piše: *Mož beseda*
bilo je najboljše zagotovilo našim pradedom, kterih zarad tega ne moremo prehvaliti. Malih besedí so bili, pa držali so jih. Le kratka pisma so se tačas dajala, vendar bilo je veliko zaupanja. Zdaj pa mora vsako pismo toliko pristavkov imeti, da bi cele oslovske kože skoraj premalo bilo za-nje, in še nas čestokrat hudo prekanijo, ker celó najprostejšo postavo znajo oblesti in za-se prevariti. Zatorej se moramo tako strašno pravdati in toliko malopridnih pisačev rediti. Zatorej se dandanes najbolj poštenemu možu nasproti tako nesramno zavarujemo, kakor da bi bil najhujši slepar.

Bolj po domače bi se smelo reči: *Mož* je umrl; *beseda* pa dobro živí pri onih, ki jim je molzna krava postala.

Na dalje se mora priznati, da priliki ne manjka niti duhá niti srcá. Nič jej ni neznanega, karkoli človeka zadeva. Vsega se udeležuje, tako s čudovito ostroumnostjo, kakor z globokim čutjem. V vse človeške homatije se mesi, vse razgovarja, zrcalo je vsega posvetnega bistva; med tem gleda zmiraj le na pravo, čeravno vé, da

Resnica očí kolje.

Ker izvira večidel iz vremenskih (klimatičnih), zgodovinskih, narodnih in osebnih okoliščin, hrani velik zaklad veljavnega snova. In kdo bi mogel reči, da prilika nima srcá? Kako ljubeznjivo na pr. zagovarja mladino zastran tisuč in tisuč budalosti njenih:

Mladost je noróst,

ali: *Kri mlada pravi: poskočiva — stara: posediva!*

Da bi pa tudi starim ljudém raje prizanesli, opominja nas pregovor, da

Starost je slabost.

Pripravljen je odpustek sploh za vsacega, ki jo zavozi; ako se je zgodilo po naključbi, v besedah:

Človek se ne izučí, dokler živí;

če pa po zlem nagibu,

Vsak človek enkrat znorí.

Zadnji pregovor pa nekdo tako zavrača:

Vsak človek mora enkrat zanoreti,
Da b' vsak le hotel enkrat odnoreti.

(Dalje prihodnjič.)

*) Nadaljava lanskega pričetka. Vred.

Starozgodovinske stvarí.

Razprava o imenih nekterih božanstev

in o legi in pomenu nekterih rimskih postaj v nekdanjem Noriku.

Sit apud te honor. antiquitatis.
Plin. lib. 8. 90. 24.

Spisal Davorin Trstenjak.

Rimski spomeniki so nam ohranili mnogo imén noriških božanstev, ktere večidel sem že razložiti skušal. Tako Norejo, Acaluto (Adsalluta), Keronsa, Gera, Sedata, Cico, Latova, Jarmoga in druge.

Doslé na Štirskem nismo še našli rimskega kamena, na kterem bi bilo ime božanstva Latov, le v Salcburškem in na Koroškem so bili najdeni spomeniki temu božanstvu posvečeni. Slednja leta so tudi iz fundamentov vrtnega zidovja v knezoškofovem gradu sekavskem nad Lipnico, kjer je stalo slavno mesto Solva, izkopali kamen, na kterem stojí napis „Latobio“.

Tedaj salcburški in sekavski kamen imata obliko: Latobius, svetopavlovski v labodski dolini pa tudi: Latovus; ravno to inačnost najdemo pri starih pisateljih. Plinij imenuje v Panoniji rod: Latovici, Ptolomaj pa: *Λατοβίκοι*. Obe končnici ov in ob ste slovenski, in božanstvo so domači imenovali ali Latov ali pa Latoben, ker končnica „ius“ v latinščini utegne tudi biti adjektivna. Vendar, ker imamo sufiks oba sicer v ženskem spolu, je tudi mogoč sufiks ob v možkem spolu.

Bistvo božanstva Latov sem obširno razkladal v posebnem spisu objavljenem v „Mittheilungen des hist. Vereins für Krain“; in še tudi sedaj nimam druzega pri-

staviti, nego da besedo lata, muža, Sumpf, palus, češki: latovisko, so nam še ohranila imena vesi: Latkova, v prebolski fari (Pragwald) kraj Savine, ktera je res vsa mužnata, zato jo je celó nemška kancelija prav naravno prestavila v „Lackendorf“.

Dalje nahajamo: Latinje, Latinja ves, latinji vrh, latinji potok v ilniški fari (v starih listinah: Ylenswalde, pozneje Iwenswald, sedaj Eibiswald, Ilnik, Ivnik, kjer je res ilovnat svet; nemška kancelija je prestavila to v Latein: Lateindorf, Lateinberg, Lateinbach. Tudi tukaj je svet latovat, mužnat, ilovat. Celó v gornjem Štirskem, in sicer v judenburškem okrožji imamo kraj Latin, in v njegovi okolici nahajamo Lausling = Lužlinje, dalje: Trieben, Fröschnitz itd.; to so sama slovenska imena.

Latov, Latob je toraj „Deus palustris“, Bog podzemeljskega mužnatega svetá, zato je poljskega Latona*) stari letopisec primeril Plutonu. Pri vseh indoevropskih narodih najdemo prikazen, da so si kraj pogubljenja mislili v mužnatem svetu, na to nas opominja indijski patala, grški Kocythos in Štyse, in celó biblijski „profundus lacus“.

Gori omenjeni sekovski spomenik ima tudi napis: Jarmogio.

Doslé smo poznali le en spomenik temu božanstvu posvečen, in sicer v Ptuji, kjer je vzidan v iztočno steno turna velike cerkve. Tudi ime tega božanstva sem razložil v gori omenjenem časopisu, in rekel, da Jarmog pomenja: animosus, austerus, procax, vehemens, iratus Dominus. Priimek: jar, ljut itd. ima staroindijski gromski bog Indra, in staronordiški Thôr, gotovo ga je imel tudi slovanski Perun — Perkun, in historična imena: Jaroš, Jarota, Jarun, Jarunja, Jarim, Jariš, Jaroslav, Jaromir, Jarognjev so izprva gotovo bili priimki boga Perkuna.

Beseda mog se je rabila v staroslovenščini tudi v pomenu: dominus in potens, zato najdeš: „Bog mog sja rečet', ježe jest' mošt' (moč).“ Kakor se Indra veli Maghavan = mogoten, tako je brez dvombe imel Perkun priimek: Mog, Mogotin, Mogut, Moguš, Mogimar, in ta historična imena izvirajo iz češčenja Perunovega. Tudi Noričani so dobavljali enaka imena, kar pričujejo: Mogius, Magierus,**) Magimarus, Mogimarus, Mogursus na noriških rimskih kamenih. Slednje ime, ki se najde v dativu: Mogurso, je zarad sufiksa znamenito, ker nominativ se je glasil: Mogur's, primeri litevsko: Perkons za prvotno: Perkonas ali Perkonis.

Kakor še imamo na Štirskem: Jaroslavce, tako tudi kraje: Mogautz = Mogavec na nemškem Štirskem blizo Herbersdorfa, Maggau = Magova blizo Wolfsberga, Mogojnce = Mogovnice blizo gornjega Grada. Imé Magoj še so imeli gozdniški (Gösting) vitezi v srednjem veku, gotovo so bili slovenskega rodú.

(Dalje prihodnjič.)

---

*) Pri severnih Slovanih in sicer pri Rusih so navadna imena: Latič, Latimir, Latin itd. „Praetorium Latovicorum“ iščejo nekteri pri Višnjagori, drugi pri Žužemberku, nekteri zopet pri Trebnem. Po Ant. Itiner. je bilo XVI. M. P. kakošnih 10 ur od Emone. Pis.

**) Važen je sufiks ir v imenu: Magir, primeri: pastir, imena: Košir, Palir, Stožir, Hudir itd. Imeni: Magimar in Magir se berete na celjskih kamenih zraven pol latinskega pol slovenskega. Auctomar, ženskega imena: Kurita in možkega: Ataevosti (genet.) to je: Atevort = Atevrt ali pa: Atevrat, primeri ime Vratislav. Pis.

Novemu letu 1870.

Zagasnil te dní je uražji berač,
Ki bival poprej je prevzeten bahač;
Oholo po mestih, deželah je vladal,
Vreme diktiral, bremena nakladal;
Veliko je snedel, veliko brbral,
Poslednjič pa lačen svoj tek dokončal.

Tristo pet in šestdeset dni je bil kralj,
Po novi je šegi bil zlo „liberal“,
To je, imel prosto je svojo postavo:
Nektere je s srečo zasipal čez glavo,
Nekterim pa figo je vedno molil,
Jih stiskal ter zadnji jim vinar izvil.

Kesáje prot koncu res lil je solzé,
Od tod zdaj mokrota in silne vodé;
Se kisal je menda le stara neteka,
Ker videl je, da mu že ura poteka;
Nas stiskal, pritiskal bi dalje bil rad,
Pa zdaj ga spodrinil naslednik je mlad.

Pozdravljen kralj mladi! — res majčkin si še,
Pa mnogo od tebe le nadjamo se;
Napake očetove, da boš popravil,
Vsekane rane po njem nam ozdravil;
Nam življej polajšal, odvzel nam dolgá,
In luknje zamašil, ki nimajo dna.

Zaupanje naše zdaj dobro imaš,
Glej, v nadah da naših nas ne goljufaš,
In da te kak veter čez noč ne obrne,
Ker ni je pošasti bolj grde in črne,
Kot ljut je odpadnik, nezvest renegat,
Če tudi od glave do nog bi bil zlat.

Prinesi v deželo nam sreče kaj več,
In vražje draživce odpravi nam preč;
Pravičen deželam enako vsem bodi,
Potem zadovoljni vsi bodo narodi,
Nehala bo vojska, sovražni prepir,
Povsod zadovoljnost bo, sreča in mir!

Mnogovrstne novice.

* O beračih in beračunstvu v doljni Avstriji je prišla nedavno od šolskega svetovalca Beckerja knjižica na svetlo, ki iz 40 krajev te dežele popisuje beračunstvo tako-le: 1) na vsak dan se more 12 beračev šteti, ki pridejo v eno hišo, 2) da večidel beraško mavho nosijo okoli možki in sicer taki, ki bi še lahko delali, 3) da je vsak dan več beračev. Pisatelj te knjižice šteje krajcarje, ki jih — brez Dunaja — v doljni Avstriji poberó berači leto in dan, na 1 milijon in 780.000 gold. — Prav bi bilo, da bi se v vsaki deželi seštel denar, ki se razdelí med berače, med kterimi je veliko število le potepuhov, ki niso miloščine vredni.

* Namesti sedanjih cekinov (zlatov) se bodo po načrtu nove postave kovali cekini po 8 gold. in cekini po 4 gold. — Kovali se bodo že, — da bi le tudi kedaj spodrinili papirnate bankovce!

* Železnicam našega cesarstva je zaukazano, da vsak vozovlak (Zug), ki se pelje na istem tiru za drugim, mora najmanj 1000 sežnjev zadej biti; dozdaj je bilo pripuščeno, da je vozovlak za vozovlakom bil le 500 sežnjev. Po tem novem ukazu mora tedaj vsak vozovlak najmanj 10 minut na postajo (štacijo) priti, predno se drug pripelje za njim; če pa za vozom z ljudmí ali blagom pride brzovlak (Eilzug), morajo uni najmanj 15 minut pred tem na postajo priti.

* Cerkvenemu zboru v Rimu nasproti je osnovala liberalna drhal iz mnozih kotov svetá tako imenovano skupščino „svobodnomislečih“ (Frajdenkarjev). Zbrali so se v Neapelu na Laškem. Neki Ricciardi je bil predsednik; namesti sv. Trojice je oklical svobodo, resnico, pamet za trojico. Neumrjočo dušo so djali na stran, češ, da se ta ne dá uganiti. Od več „liberalcev“ so zboru došle zaupnice, in tudi od Garibaldi-a pismo, ktero med drugim namesti naše molitve o veri priporoča molitev, ki se tako-le začenja: „Jaz verujem v vero božjo brez duhovnov“ itd. Celó Mehika je bila namestovana; tajnik zbora ga je pozdravil s klicem: „živela Mehika, ki je svojega cesarja umorila!“ Ta zdravica je osupnila nektere, vendar je prva seja se brez zadrege končala. V drugi seji pa je zbor z vsklikom sprejel klic: „naj pogine cesar Napoleon!“ To pa je bilo pričujočemu policijskemu komisarju vendar preveč — in zapodil je vso drhal.

Dopisi.

Iz Koroškega. ⅄ (*Političnо društvo „Trdnjava“; novoletne misli.*) Naše politično društvo „Trdnjava“ je 27. dan u. m. imelo svoj prvi zbor v Celovcu. Zbralo se je mnogo slovenskih rodoljubov, da se zmenijo in posvetujejo o važnih rečéh, ktere segajo vsakemu Slovencu globoko v narodno srce. Ker dr. Pavlič za zdaj predsedništva še ni hotel prevzeti, se je izvolil koncipijent gosp. Poznik. Potrdile so se pri tem zboru vse točke programa slovenskih Štajarcev in Kranjcev, namreč da bodi slovenski jezik učni jezik v šolah slovenskih krajev, uradovanje slovensko s Slovenci itd. Sklenilo se je tudi, kmalu tabor na Koroškem napraviti. — Novo leto smo tedaj nastopili. Saj to nas bode zbudilo iz našega zimskega spanja! Saj ne zahtevamo druzega nič kot pravico tudi narodu slovenskemu. Te tirjatve pa trdno se oklenimo in ne dajmo se plašiti od ljudí krivice. Srčnost veljá! — Naj dodam še to, da profesor Einspieler je prevzel vredovanje nemskega časnika „Kärntner Blatt“.

Iz Gorice. — Za predsednika naše c. k. okrožne sodnije je imenovan svétnik c. k. više deželne sodnije tržaške dr. Alojzi Visini, poprejšnji župan goriški. — Vprašajte tega gospoda: ali zná jezik slovenski, ki ga temeljito mora znati na mestu prvosedništva sodniškega na Primorskem, in odgovoriti vam mora, da ne. Ni le tedaj tako imenovanje prava ironija na našo narodnost in pravično zahtevanje ljudstva slovenskega? ali ni to očitno zaničevanje slovanstva na zahodu? In minister Herbst, ki tako službe oddaja, drznil se je kranjskemu deželnemu zboru na zahtevanje njegovo, da so uradniki popolnoma zmožni jezika slovenskega, odgovoriti, da ni čul nikakoršnih pritožeb zarad tega!! — Prav tako kakor minister dr. Herbst v svojem okrožji, postopa minister Hasner v svojem: tisto imenovanje trdega Nemca dr. Gnada za šolskega nadzornika za Istro, ki ne zná ne slovenski ne hrvaški, je glasen dokaz temu! — 27. decembra ob 11. uri ponoči je pogorel velikanski mlin gosp. Ritterja v Stračicah blizo Gorice. Mlin je bil 5 nadstropij visok in bil po amerikanski sistemi zidan. Ogenj se je začel nadstropji, kjer je neka plinova (gazna) cev po- Vkljub dobri gasilni napravi čisto nič ni bilo rešiti v mlinu; škoda je strašna.

Iz Celja. — Gosp. Alojzi Pesarič, bivši tajnik c. kr. okrožne naše sodnije, je imenovan za svetovalca pri tej sodniji.

Iz Trsta. (*„Pod lipo“.*) J. G. Vrdélski v Trstu misli izdajati tudi to leto ta časnik na poldrugi poli enkrat na mesec, namreč vsako četrto soboto. Zapopadal bo vsak snopeč: a) Kratek pregled bolj važnih rečí v Avstriji in v tujih deželah; b) odlomke (pripovedke itd.) iz zgodovine vsega svetá; in c) marsikaj druzega. Naročnina mu bo znašala, kakor je bila ustanovljena dozdaj: 1 gold. 20 soldov za vse leto, in 60 soldov za pol leta (ali 10 soldov vsak mesec). — Tako se bere oznanjeno v 11. in 12. snopiču.

Rojana poleg Trsta 1. jan. J. D. — Tudi v naši čitalnici smo imeli jako vesel Silvestrov večer; popevale so se lepe narodne pesmi; vrstili so se navdušeni govori, zdravica je sledila zdravici, želje vseh rodoljubov pa so se strinjale v tem, da bi prihodnje leto imeli že zedinjeno Slovenijo. — Na dan novega leta pa je napravila naša čitalnica v svojih prostorih „besedo“ z deklamacijami, tombolo in igro „gospod Čapek“. Predsednik g. Požar je odprl „besedo“ z izvrstnim govorom, da se mu je ko prostemu kmetu bilo le čuditi, — pevski zbor se je s krasno novo pesmijo (novo leto) odlikoval, — gosp. Drošček je pozdravljal množico z ganljivim govorom — gospodičine Bezlajeve ste lepo deklamovale, in ko zbor odpoje „Srbsko“, se je začela gledišča igra „Čapek“. Vsi igralci in igralke so rešili svoje naloge izvrstno, in če navajam še posebno gosp. Deklevo („Sekač“), gosp. Katalana („sluge“ Gašper) in gospodičini Veselovo in Vrbicovo, storim to le, da med dobrim omenim najbolje. Po besedi v čitalnični dvorani pa se je pričelo novo življenje v spodnji sobani s plesom in s petjem, ki je trajal do polnoči in je skupščini dalo živo podobo narodnega tabora.

Iz Materije na Primorskem 28. dec. — Kar občuti srce, to tudi drugim rado razodene. Hvalevredno je za slehernega duhovna, ki dolžnosti svojega stanú zvesto spolnuje, pa še veče hvale vreden je on, kdor zraven dušnih dolžnosti tudi za blagostanje sebi izročenega ljudstva skrbí. Tak mož je bil prečastiti gosp. A. Kozelj, bivši tukajšnji duhovski pomočnik, kterega smo žalibog le prerano zgubili in to po veliki nesreči, da si je na poti svojega poklica z voza skočivši nogo zlomil, ko se je bil konj splašil. V moji hiši, kjer smo blagemu gospodu stregli, kar smo môgli, bival je tako dolgo, da je bilo mogoče nesti ga na njegov dom v Brezovico, kajti peljati se ni mogel. Vrli rodoljub biva zdaj v svoji domačiji blizo Triglava. Nikdar ne bomo pozabili na-nj in na njegove nauke, ktere nam je on, slovó jemaje, na srce položil v oziru dušne in telesne skrbí. Od mnogo faranov se čujejo glasovi: „drevesa, ktera nam je preskrbel, in sad, ko ga bomo obirali, nas bojo vedno na-nj spominjali. Bog ga živi!“ — Milovaje pa zgubo blagega gosp. Kozelja ne smemo zamolčati, da tudi nad prečastitim gosp. farmanom Tom. Kebrom imamo gospoda, ki se vrlo trudi za dušni in telesni blagor naš, in tudi od gosp. A. Notarja, naslednika gosp. K., pričakujemo vse dobro.

V imenu vseh faranov:
Gašper Kastelec, nadžupan.

Iz Istre 1. jan. — Že je preteklo nad 15 mesecev, da so Kastavci nam obečali tabor; v „Zatočniku“ nam je nekdo celó veselo novico poročal, da z novim letom pride nov časnik „Isterska straža“ po brinutjem vrlih Kastavcev. Kakor tabora tako smo se časnika za isterske Hrvate jako veselili, — al tabor je menda bil le natihoma, in ne bi nam drago bilo, da bo tudi „straža“ natihoma izhajala. — Tukaj se pripravlja popis pučanstva (ljudstva) in to delo mora občina oskrbeti na svoje stroške; ako pa nima občina sposobnega pisarja, mora 150 do 200 gold. okrajnemu glavarstvu položiti, da sposobnega pisarja vdinja. Toliko mora mala stara občina z 1000 dušami potrositi; ako se po razmeri za vsakih 1000 duš 150 forintov potrosi, koliko stroškov

bode neki „bogata“ Istra imela! Da so z veliko silo iz 138 starih občin naredili le 51 novih in pa sedež županov prenesli v kak talijansk gradič brez obzira na daljavo, da ga le more kak italijanisimo zasesti, zato so očetje porečkega zborčeka milo skrbeli, s tem pa nezadovoljnost veliko napravili. Povedite nam: ali so tudi po ostali Sloveniji v é l i k e županije napravili? oskrbujejo tudi drugod županije pučki popis na tako velike troške? *)

Iz Jelšan na Notranjskem. V. P. (*Veseli napredek v vinoreji in sadjereji*) naših kmetov je vreden, da se očitno omeni. Pred 7 in 4 leti se je v nograde proti solnčnemu izhodu ležeče in kterih zemlja je mešana z apnenko, zasadilo več trt. Ta sadišča so obrodila zdaj že mnogo vina in dobrega vina belega, ki se obče cenjeni v r e m š č i n i zeló bliža. Tudi dobrih češpelj in zimskih jabelk se je mnogo pridelalo, pa tudi zimskih hrušek in breskev in orehov ne ravno malo. Veselo je tudi videti, kako dobro je predelana ona zemlja, ktera je pred 12 leti bila malovredna gmajna, zdaj pa, r a z d e l j e n a med lastnike svoje, kaže lepo sadno in drugo drevje. In ker ta kos zemlje meri okoli 90 oralov, lahko se razvidi, da je v tej zemlji zdaj že precej kapitala. Zato gré Jelšancem po zaslugi očitna hvala.

Iz Vranskega. (*Načrt veselic národne čitalnice naše*) v zimskem času leta 1870: 9. januarja: občni zbor, 23. januarja: beseda in tombola, 6. februarja: beseda na spomin Vodniku in tombola, 20. februarja: beseda, tombola in ples, 13. marca: beseda in tombola, 27. marca: beseda in tombola. Vsaki torek je streljanje s pušicami na tarčo. Vsako nedeljo je podučljivo prednašanje ob 4. uri popoldan, h kterim čitalničarje uljudno vabi o d b o r.

Iz idrijske okolice 1. jan. — Bivši po opravkih konec leta v Idriji sem izvedel smešno novico, da je ondašnji mestni odbor (čujte!) se vstopil na politično polje in pod kolovodstvom županovim, a po hudi borbi z 8 glasovi zoper 5 sklenil a d r e s o ministerstvu Giskra-Hrbstovemu. Župan notár H ö c h t l, ki ni n a š e gore list, a s toliko večo strastjo hoče vcepiti tuji sad na častitljivo d o m a č e drevó, rekel je pri tej priliki: „ich will der Gegenpartei den Fedehandschuh werfen“. Gospod Höchtel! čas sedanji je res ugoden za turnire nemških ritarjev, — al ne zabite resnega nemškega pregovora: „noch ist nicht aller Tage Abend“, kar mi po slovenski pravimo: „š e b o j u t r i d a n!“ — Slišal sem tudi, da 22. dne t. m. bodo Idričanje imeli novo volitev d e ž e l n e g a p o s l a n c a. Domačini Idričani pazite in skrbite, da se vam tù ne vsili kak poslanec, ki ne zastopa vas, ki ste oddelek n a r o d a našega, ampak le sebe in nemškutarsko koterijo!

Iz Poddrage 27. dec. — Podpisani naznanjamo, da v 51. listu pisanega dopisa nismo niti pisali niti za-nj vedeli.

Filip Trost, posestnik. Valentin Šraj. Janez Žgur.
France Sorš. Aleksander Žgur.

Iz Lašič 1. jan. L. G. (*Beseda bralnega sodraškega društva*) na sv. Štefana dan se je jako dobro obnesla. Med drugimi povabljeni bili smo tudi Laščanje, in vkljub grdemu vremenu podá se nas nekoliko tje. Prišedši v Sodražico že vidimo na mostu mnogo društvenih gostov in sosednjih Ribničanov, ki so okoli 5. ure prišli s svojo zastavo v prav obilnem številu. Po presrčnem pozdravu gremo vsi skupaj med navdušenim petjem v šolsko poslopje, kjer ima omenjeno društvo svojo bralno sobo, ki je bila za ta dan prav okusno okinčana. Tu stopi na oder prvosednik gospodar P a k i ž, mlinar iz Zamosteca, priprost kmečk mož, ki je pa sè svojim krepkim in gladkotekočim govorom prav lepo razložil namen in potrebo bralnega društva in posebno povdarjal to, kako taka in enaka društva morajo kmečkemu ljudstvu, ki sem ter tje še v veliki nevednosti tava, k veči omiki in boljšemu blagostanju pripomoči. Z gromovitim „živio-klicem“ je bil sprejet lepi govor, in ko zapojó r i b n i š k i pevci sè svojimi lepo ubranimi glasovi veličastni „Naprej zastava slave“, ni bilo živio- in slava-klicev ne konca ne kraja. *) — Sledili so potem govor za govorom, med kterimi se je posebno odlikoval govor gosp. J. P. iz Sodražice o k m e t i j s t v u in s a d j e r e j i in pa šaljiva pravljica gosp. P. iz Ribnice, kako je Krpan na Dunaji Brdavsa premagal; ta burčica je posebno veliko smeha med poslušalci napravila. Po končanih govorih so pevci še marsiktero zapeli in potem se je začela tombola. Navdušenost po „besedi“ bila je nepopisljivo velika; napitnica sledila je napitnici; na zadnje so pobirali za novo svilnato zastavo in v trenutku se je nabralo 11 gold. Akoravno je to društvo še jako mlado (ustanovilo se je namreč še le 25. julija 1869. l.), vendar šteje že okoli 80 udov, in ima naročene vse slovenske časopise. Tako se tedaj tudi k m e č k o l j u d s t v o (kajti udje so z malimi izjemki skoraj sami kmetje) brez posebnih močí in stroškov more pošteno razveseljevati in potrebnih rečí učiti. Da ta „beseda“ ni ostala brez sadú, priča je to, da so v Ribnici precej drugi dan začeli nabirati podpise za čitalnico, in že imajo, kakor se sliši, dokaj podpisov. Le pogumno na noge Ribničanje! Omika národa vas kliče, in močí vam ne manjka!

V Sodražici 27. dec. — Včeraj se je lahko vsakdo prepričal, da je resnica, kar je trdil dopisnik iz Ribnice v 49. listu lanskih „Novic“, pisaje, da so se jeli Ribničanje dramiti, in da jim gine izpred očí gosta tema narodne nezavesti, in da posebno vrli Sodražanje krepko naprej korakajo na potu narodnega razvitka. Kakor so bile „Novice“ že naznanile, napravilo je Sodražko bralno društvo včeraj svojo prvo besedo. Vkljub grdemu vremenu se je zbralo domačih in tujih okoli 200 mož; med tujimi so bili mnogobrojni sosebno Ribničani, pa tudi Bločani in Laščani so poslali svoje zastopnike. Ni me volja, obširneje popisovati „besedo“. *) Trdno upamo, da bo to bralno društvo — prvo v ribniški dolini — čedalje zdatneje svoj blagodejni upliv na vse strani razširjalo, in da so ravno pri včerajšnji besedi sejana zrna na plodno zemljo padla, priča nam novica, ki jo ravnokar čujem, da vrli Ribničanje že danes nabirajo podpise za ribniško čitalnico, ktero nameravajo že o veliki noči odpreti, ako ne bo kakih posebnih zaprek. Živili! — Tudi od L a š č a n o v sem čul, da nameravajo ustanoviti bralno društvo, al v Laščah bo težavnejše, kajti tù je nekaj jako zagrizenih nemškutarjev. — K sklepu teh vrstic naj še omenim, da na narodnem polji ima mnogo zaslug tudi Sodražki fajmošter g. J o ž e f L e s j a k, kteri je svojim faranom tudi v umnem poljedelstvu in sadjereji prelep izgled pokazal v svoji tako imenovani „rujavi dolini“, kaj zmore človek z neutrudljivo pridnostjo in nestisnjeno roko dovršiti; v malo letih je ono pustoto spremenil v najlepši z murbami in drugim koristnim drevjem zasajen vrt. Bodi mu toraj očitna čast in hvala!

B l o č a n.

*) Kjer ni okrajnih zastopov, potrebne so res v e l i k e občine, da so kos svojemu poslu; na Kranjskem je postava, da občina mora najmanj imeti 3000 duš. — Da bi za ljudski popis se našim občinam nakladali toliki stroški, nismo slišali. Vred.

*) Tudi mi iz Ljubljane kličemo častitemu predsedniku Pakižu in vrlim ribniškim pevcem prisrčno „živili!“ Vred.

**) Popisana je v dopisu današnjega lista iz Lašič. Vred.

Novomesto. — Mi živo obžalujemo, da zgubimo prečastitega predsednika naše c. kr. okrožne sodnije g. J. Napreta — možá pravičnega na vsako stran in mirno delajočega od zora do mraka. Imenovan je za c. kr. dvornega svetovalca pri najviši sodniji dunajski, tedaj povzdignjen na visoko mesto. Srčno mu častitamo k tej visoki službi in se po pravici nadjamo, da bode na tem mestu marsikrat priliko imel razjasniti tù to in uno zadevo, ki na Dunaj doide iz slovenskih pokrajin, ker bode menda edini, ki kaj več zná kakor le „kranjsko špraho", ker je popolnoma zmožen slovenskega jezika.

Iz Ljubljane. (*V seji odbora družbe kmetijske*), ki je bila prvo nedeljo tega meseca, so se obravnavale sledeče važnejše reči: Dopis c. kr. deželnega predsedstva, po kterem ministerstvo kmetijstva za zdaj ne bode še preosnovalo gozdarske postave, vendar pa želí vpeljati nektere nove naredbe in med drugimi tudi večo gozdarsko šolo v Idriji, je bil gozdarskemu odseku v sporočilo izročen; — na vprašanja, ktera je družbi stavilo ministerstvo kmetijstva zarad zloženja (arondiranja) zemljišč, je izdelal g. Schollmajer obširno sporočilo, ki se je v naprejšnji prevdarek izročilo „odseku za občne kmetijske zadeve"; — c. k. ministerstvo kmetijstva se je prosilo državne podpore za povzdigo konjske reje; — predstojniki podružnic se naprosijo, da grejo ogledat bike, ki so bili iz državne podpore na deželo dani, in pa take, kteri so dobili premije, da poročajo potem, ali se dobro gleštajo ali ne; za okolico ljubljansko sta odbornika gospoda Zevnik in Lasnik prevzela ta ogled; — naročili se bojo različni svilni črviči za pleme; — od deželnega odbora sprejetih 200 iztisov dobroznanih gozdarskih bukvic „Navod, kako naj ravnajo posamesni kmetje in cele občine z gozdom", se bode poslalo družbinim podružnicam, da jih razdelé med gospodarje, o kterih se pričakovati more, da bodo bukvice radi brali in se ravnali po njenih naukih; — po želji predsedstva združenih nemških vrtnarskih družeb v Erfurtu, da bi se mu imenovali možjé, ki so zmožni naznaniti skušnje o cvetji, zorenji itd. različnega drevja in druzih sadežev, so bili za to odločeni izvedenci; — ponudbe nekega g. Glötzer-a iz dunajskega Neustadt-a za službo o predivstvu odbor ni sprejel, ker ima zdaj že za to opravilstvo sposobne domače ljudí; — po ljubljanskih časnikih naj se povabijo gospodarji, kteri, se vé, da za plačilo želé velike hvale vrednega ruskega ali holandskega lanú za seme, da se kmalu oglasijo v pisarnici družbe kmetijske, koliko tega semena želijo; družbini odbor ga bode naročil skupaj in vožnina bode tem niža.

— (*Veselica čitalničina*) na Silvestrov večer je popolnoma dosegla svoj namen. Obilo zbrana množica se je prav iz srca radovala nad vsem, kar jej je v slovó prinesel zadnji večer lanskega leta. Častitemu odseku gré za sestavo jako mikavnega programa in za skrb ličnih dobitkov, gospodom pa, ki so v mnogovrstnih spevih in v Alešovčevi gledišči humoreski „živalski zbor" veliki program izvrstno izvršili, gré dobro zaslužena hvala, da so mnoge britkosti preteklega leta vtopili konec leta v živahno veselje. Slišali smo ta večer nekaj čisto novega: „koncert na posebnih pišalkah" francoske znajdbe, ki jih je pevovodja čitalničin gosp. Förster iz Prage dobil in se „merlotêns" imenujejo. Z veliko pohvalo se je sprejel koncert na te pišalke, v ktere pevec poje, a one dadó potem glas pišali.

— (*Občni zbor čitalničin*) je v četrtek na dan sv. 3 kraljev, dopoldne ob 11. uri. Vse častite ude vljudno vabi odbor.

— (*Konečna obravnava*) bralcem našega lista znane lanske dogodbe na Igu je bila v pondeljek in v torek pri tukajšnji c. k. deželni sodniji. Bilo je zatoženih 13; ker pa je eden pobegnil, bila je obravnava le zoper 12. Dr. Costa je bil zagovornik vsem; razprava se je vršila v slovenskem jeziku. C. kr. državni pravdnik je nektere tožil na hudodelstvo javne posilnosti, druge na pregreške razbuke itd. Iz vse razprave in temeljitega zagovora dr. Costovega se je razvidelo, da le to je bil pregrešek zatožencev, da niso ubogali žandarjev, ko so jim veleli saksebi iti, kajti postava veleva, da, ako se množica nabere iz kakoršnega koli če tudi nedolžnega namena, in jej gosposka ali javna straža veleva raziti se, se mora to povelje ubogati, če ne, je to pregrešek razbuke (steka ali hrupa). V tem smislu je tudi sodila sodnija, ki ni našla nikakoršnega hudodelstva in zatožence le obsodila zarad pregreška razbuke, in sicer enega na mesec dni, enega na 3 tedne, druzega na 2 tedna, ostale pa na nekoliko dni zapora. Ker zatoženci niso nikakoršnega krivega namena pri svojem shodu imeli, kakor je zagovornik dokazal, je po pravici vprašanje stavil: ali bi se bilo vse to zgodilo, ako bi se ne bili poslali žandarji na Ig, kakor tudi vojaki, ki so ponoči tje prišli, so vso vas mirno v spanji našli?

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Novo leto še ni prineslo novega ministerstva. Časniki tukajšnji pravijo, da se dela na to, da bi se sedanji ministri med seboj spet pogodili. Tega ne moremo verjeti, kajti kje ostane potem živo potrebna sprava (Ausgleich) z narodi avstrijskimi? Po vsem je to najbolj verjetno, da sklep cesarjev ne pride pred adresino debato državnega zbora.

Česko. Iz Prage 2. jan. Danes je velikanska skupščina delalcev sklenila zahtevati preklic vseh postav, ktere so nasproti naravnim pravicam delalcev.

Iz Dalmacije. Upor se bliža koncu; vojaki zapuščajo kotorski okraj. Milost cesarjeva, ki je odpustil vsem, ki so se pregrešili pa orožje iz rok položili, in ki je 200.000 gld. iz lastne blagajnice razdeliti dal med ljudstvo, ki je po boji škodo trpelo, je hipoma vgasnila plamen punta; ostalo bode dovršil rodoljubni general Rodić, ki je namesti Wagnerja prišel v Dalmacijo in čegar prvo delo je bilo to, da je zapodil c. kr. okrajnega glavarja Franz-a, kteremu se pripisuje vsa krivda punta. Tako nesrečo more en sam „bezirkshauptmann" prinesti čez celo deželo, ki draži in nagaja, namesti da bi ljudí pri miru pustil in podučil!

Iz Rima 29. dec. Včerajšnja občna skupščina pri sv. Petru je trajala čez 5 ur; imelo je govoriti 13 očetov, al zarad slabe akustike govorilo jih je le 5, med njimi kardinal Rauscher.

Listnica vredništva. Na nektera vprašanja: Letni doneski za društvo „Slovenijo" pošiljajo se gospodu Francetu Sovanu, posestniku v Ljubljani, ki je blagajnik društvu.

Žitna cena

v Kranji 3. januarja 1870.

Vagán pšenice 5 fl. 57. — rží 3 fl. 70. — ječmena — fl. —. — ovsa 2 fl. 20. — soršice 3 fl. 80. — ajde 3 fl. —. — prosa 3 fl. 20. — krompirja 1 fl. 60. — fižola 3 fl. 52.

Kursi na Dunaji 4. januarja.

5% metaliki 61 fl. 10 kr.	Ažijo srebra 120 fl. 50 kr.
Narodno posojilo 71 fl. 15 kr.	Cekini 5 fl. 80 kr.

Odgovorni vrednik: Janez Murnik. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik v Ljubljani.